“ADOLAT”
MILLIY HUQUQIY AXBOROT MARKAZI
Guvohnoma № 636478
Litsenziya C-5669732

“HUQUQ va BURCH+” —
«ПРАВО и ДОЛГ+» —
"RIGHT and DUTY+"
Journal home page:
https://adolatmarkazi.uz/magazine/electron?id=341

2025-yil
5-son
dekabr
ISSN 3093-8546

Advokatlar advokatlik faoliyatidan tashqari yana qanday faoliyat turlari bilan shug‘ullanishlari mumkin?

Nazokat Umarova,,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoiy odil sudlov fakulteti talabasi (Professional Mediator)
e-mail: unazokat05@gmail.com

Аннотация. Maqolada O‘zbekiston Respublikasida advokatlarning advokatlik faoliyatidan tashqari shug‘ullanishi mumkin bo‘lgan faoliyat turlari tahlil qilinadi. Advokatlarning ilmiy-pedagogik faoliyat, patent vakilligi, mediatorlik, hakamlik va xalqaro arbitraj, davlat organlarining yuridik xizmati, sud boshqaruvchisi kabi yo‘nalishlarda faoliyat yuritishi imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada advokatlik faoliyati bilan boshqa faoliyatlarni uyg‘unlashtirish tartibi va qonuniy cheklovlar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot advokatlarning professional mas’uliyati, malaka oshirish va fuqarolarga yuridik yordam ko‘rsatish imkoniyatlarini yanada aniqlashtirishga xizmat qiladi.

Калит сўзлар. advokat, advokatlik faoliyati, patent vakilligi, mediatorlik, hakamlik, arbitraj, yuridik xizmat.

Аннотация. В статье анализируются различные виды деятельности, которыми могут заниматься адвокаты в Республике Узбекистан помимо адвокатской практики. Рассматриваются возможности участия адвокатов в научно-педагогической деятельности, патентном представительстве, медиации, арбитраже и международном арбитраже, оказании юридических услуг в государственных органах, а также роли судебных администраторов. Статья также рассматривает порядок и правовые ограничения совмещения адвокатской деятельности с другими видами деятельности. Исследование способствует уточнению профессиональной ответственности адвокатов, повышению их квалификации и предоставлению юридической помощи гражданам.

Ключевые слова. адвокат, адвокатская деятельность, патентное представительство, медиация, арбитраж, юридические услуги.

Annotation. The article analyzes various types of activities that lawyers in the Republic of Uzbekistan can engage in alongside their legal practice. The possibilities for lawyers to participate in scientific and pedagogical work, patent representation, mediation, arbitration and international arbitration, legal services in state bodies, and roles such as court administrators are examined. The article also considers the procedures and legal restrictions for

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

combining legal practice with other activities.The study contributes to clarifying lawyers' professional responsibilities, skill development, and the provision of legal assistance to citizens.

Keywords. lawyer, legal practice, patent representation, mediation, arbitration, legal services.

O‘zbekiston Respublikasining “Advokatura to‘g‘risida”gi qonuniga binoan, oliy yuridik ma’lumotga ega bo‘lgan va advokatlik faoliyati bilan shug‘ullanish huquqini beruvchi litsenziyani belgilangan tartibda olgan O‘zbekiston Respublikasining fuqarosi O‘zbekiston Respublikasida advokat bo‘lishi mumkin. Mazkur qonunning 3-moddasi 3-qismida shunday keltirilgan:

Advokat quyidagilardan tashqari haq to‘lanadigan boshqa turdagi faoliyat bilan shug‘ullanishga haqli emas:

- ilmiy va pedagogik faoliyat;
- O‘zbekiston Respublikasi Advokatlar palatasidagi va uning hududiy boshqarmalaridagi faoliyat;
- patent vakili va mediator sifatidagi faoliyat;
- shartnomaviy-huquqiy asosda davlat organlarining, xo‘jalik boshqaruvi organlarining, davlat muassasalari va tashkilotlarining yuridik xizmati xodimi sifatidagi faoliyat;
- hakamlik sudlarida va xalqaro tijorat arbitrajlarida (sudlarida) sudya sifatidagi faoliyat;
- sud boshqaruvchisi sifatidagi faoliyat (fuqarolik va iqtisodiy sud ishlarini yuritishni amalga oshirish bo‘yicha advokatlik faoliyati uchun litsenziya olgan advokatlar uchun) [1].

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 1-iyuldagi 298-sonli “Patent vakillari to‘g‘risidagi Nizomni tasdiqlash haqida”gi qaroriga ilova qilingan “Patent vakillari to‘g‘risida”gi Nizomga muvofiq, patent vakili – ushbu Nizom talablariga muvofiq yuridik yoki jismoniy shaxslar nomidan O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi hamda boshqa tashkilotlar oldida intellektual mulk obyektlariga huquqiy muhofaza olish va uni amalga oshirish masalalari bo‘yicha vakillik qilish huquqi berilgan jismoniy shaxs; patent vakilligiga nomzod (nomzod) – patent vakili sifatida faoliyatni amalga oshirish istagini bildirgan jismoniy shaxs.

Jismoniy shaxslar vazirlikda attestatsiyadan va ro‘yxatdan o‘tgandan keyin patent vakillari sifatida faoliyatni amalga oshirishga haqlidir. O‘zbekiston Respublikasi hududida doimiy yashaydigan O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari patent vakillari sifatida attestatsiyadan va ro‘yxatdan o‘tkazilishi mumkin.

Quyidagilar patent vakillariga qo‘yiladigan malaka talablari hisoblanadi:

- oliy ma'lumotga ega bo‘lish;
- intellektual mulk obyektlariga huquqlarni himoya va muhofaza qilish bo‘yicha faoliyatni amalga oshirish uchun Vazirlik tomonidan belgilanadigan hajmda O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi, O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari sohasida malaka imtihoni natijalari bilan tasdiqlangan bilimlarga ega bo‘lish.

Vazirlik va unga qarashli tashkilotlar xodimlari patent vakillari sifatida attestatsiyadan va ro‘yxatdan o‘tkazilishi mumkin emas.

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

Patent vakili oʻz kasb faoliyatini ham mustaqil ravishda yakka tadbirkor sifatida, ham yollanish boʻyicha ishlagan holda amalga oshirishi mumkin.

Intellektual mulk sohasida mutaxassislarni, shu jumladan, patent vakillarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti tomonidan amalga oshiriladi.

Patent vakillari malakasini oshirish har besh yilda kamida bir marta, keyinchalik attestatsiyadan oʻtkazish yoʻli bilan amalga oshiriladi.

Patent vakillari Oʻzbekiston Respublikasi qonunchilikka muvofiq patent vakillari agentligini va boshqa tashkilotlarni, shuningdek jamoat birlashmalarini tashkil etishlari mumkin [2].

Oʻzbekiston Respublikasining “Mediatsiya toʻgʻrisida”gi qonuniga asosan, mediator – mediatsiyani amalga oshirish uchun taraflar tomonidan jalb etiladigan shaxs; mediatsiya – kelib chiqqan nizoni taraflar oʻzaro maqbul qarorga erishishi uchun ularning ixtiyoriy roziligi asosida mediator koʻmagida hal qilish usuli.

Ushbu qonunning amal qilishi fuqarolik huquqiy munosabatlardan, agar qonunda boshqacha qoida nazarda tutilmagan boʻlsa, shu jumladan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish munosabati bilan, mijoz va bank (kredit tashkilotlari) oʻrtasidagi munosabatlardan, sugʻurta shartnomasidan yuzaga keladigan munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarga, mehnat va oilaviy huquqiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolarga mediatsiyani qoʻllash bilan bogʻliq munosabatlarga nisbatan tatbiq etiladi. Mediatsiya maxfiylik, ixtiyoriylik, taraflarning hamkorligi va teng huquqliligi, mediatorning mustaqilligi va xolisligi prinsiplari asosida amalga oshiriladi.

“Mediatsiya toʻgʻrisida”gi qonunning 12-moddasida mediatorga doir talablar belgilangan boʻlib, unga koʻra, oliy maʼlumotga ega boʻlgan, Oʻzbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan mediatorlarni tayyorlash dasturi boʻyicha maxsus oʻquv kursidan oʻtgan, malaka imtihonini topshirgan va Mediatorlar reyestriga kiritilgan jismoniy shaxs Oʻzbekiston Respublikasida mediatorlik faoliyatini amalga oshirishi mumkin. Oʻzbekiston Respublikasida advokat yoki notarius maqomiga ega boʻlgan shaxslarning malaka imtihonini topshirishi talab etilmaydi.

Quyidagilar mediator boʻlishi mumkin emas:

-davlat xizmatida turgan shaxs, bundan pedagogik, ilmiy, ijodiy, notarial faoliyat bilan shugʻullanuvchi shaxs mustasno;

-muomala layoqati cheklangan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilganligi toʻgʻrisida sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori mavjud boʻlgan shaxs;

-sudlanganlik holati tugallanmagan yoki sudlanganligi olib tashlanmagan shaxs.

Mediatorning faoliyati tadbirkorlik faoliyati hisoblanmaydi.

Mediator: mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirish chogʻida bir vaqtning oʻzida ham taraflarning barchasi bilan, ham taraflarning har biri bilan alohida-alohida uchrashuvlar oʻtkazishga, ularga nizoni hal etishga doir ogʻzaki va yozma tavsiyalar berishga; mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirishi munosabati bilan sarflagan xarajatlarining oʻrni qoplanishini talab qilishga haqli.

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

Mediator qonunchilikka muvofiq boshqa huquqlarga ega bo‘lishi va uning zimmasida boshqa majburiyatlar ham bo‘lishi mumkin.

Mediatorning faoliyati haq evaziga yoki tekin amalga oshirilishi mumkin. Haq to‘lash va xarajatlarning o‘rnini qoplash taraflar tomonidan, agar ular boshqacha qoida haqida kelishib olmagan bo‘lsa, teng ulushlarda amalga oshiriladi. Mediator mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirishni rad etgan taqdirda, u mediatsiya taraflari tomonidan o‘ziga to‘langan pul mablag‘larini qaytarib berishi shart [3].

O‘zbekiston Respublikasining “Hakamlik sudlari to‘g‘risida”gi qonuniga ko‘ra, hakamlik sudyasi – hakamlik sudida nizoni hal etish uchun hakamlik bitimi taraflari tomonidan saylangan yoki belgilangan tartibda tayinlangan O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi.

Hakamlik sudlari fuqarolik huquqiy munosabatlardan kelib chiquvchi nizolarni, shu jumladan tadbirkorlik subyektlari o‘rtasida vujudga keluvchi iqtisodiy nizolarni hal etadi. Hakamlik sudlari ma'muriy, oila va mehnat huquqiy munosabatlaridan kelib chiquvchi nizolarni, shuningdek qonunda nazarda tutilgan boshqa nizolarni hal etmaydi. Hakamlik sudi nizolarni O‘zbekiston Respublikasining qonunchiligi asosida hal qiladi. Hakamlik sudi shartnoma shartlariga muvofiq va ish muomalasi odatlarini hisobga olgan holda hal qiluv qarorini qabul qiladi. Agar hakamlik bitimi taraflarining munosabatlari qonunchilik yoki hakamlik bitimi taraflarining kelishuvi bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri tartibga solinmagan bo‘lsa va bu munosabatlarga nisbatan qo‘llaniladigan ish muomalasi odati mavjud bo‘lmasa, hakamlik sudi shunga o‘xshash munosabatlarni tartibga soluvchi qonunchilik normalarini qo‘llaydi (qonun o‘xshashligi), mazkur hollarda qonun o‘xshashligidan foydalanish imkoniyati bo‘lmagan taqdirda esa hakamlik bitimi taraflarining huquq va majburiyatlari qonunchilikning mazmunidan (huquq o‘xshashligi) hamda halollik, oqillik va adolat talablaridan kelib chiqqan holda belgilanadi.

Yigirma besh yoshdan kichik bo‘lmagan, nizoning xolis hal qilinishini ta'minlashga qodir bo‘lgan, nizoning pirovard natijasidan bevosita yoki bilvosita manfaatdor bo‘lmagan, hakamlik bitimi taraflaridan mustaqil bo‘lgan va hakamlik sudyasi majburiyatlarini bajarishga rozilik bergan O‘zbekiston Respublikasi fuqarosi hakamlik sudyasi etib saylanishi (tayinlanishi) mumkin.

Nizoni yakka tartibda hal qiluvchi hakamlik sudyasi oliy yuridik ma'lumotga ega bo‘lishi kerak. Nizo hay'atda hal qilinayotganda hakamlik sudi tarkibining raisi oliy yuridik ma'lumotga ega bo‘lishi kerak.

Hakamlik sudyasining malakasiga qo‘yiladigan talablar hakamlik bitimi taraflari o‘rtasida bevosita kelishib olinishi yoki doimiy faoliyat ko‘rsatuvchi hakamlik sudining qoidalari bilan belgilanishi mumkin.

Quyidagilar hakamlik sudyasi bo‘lishi mumkin emas:

-muomala layoqati cheklangan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilganligi to‘g‘risida sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori mavjud bo‘lgan shaxs;

-sodir etgan jinoyati uchun sudlanganlik holati tugallanmagan yoki sudlanganligi olib tashlanmagan shaxs;

-o‘z kasbiy faoliyatiga mos kelmaydigan qilmishlar sodir etganligi uchun sudya, advokat, notarius, tergovchi, prokuror yoki huquqni muhofaza qiluvchi organlarning boshqa xodimi sifatidagi vakolati qonunda belgilangan tartibda tugatilgan shaxs;

-qonunda belgilangan mansab maqomiga muvofiq hakamlik sudyasi etib saylanishi (tayinlanishi) mumkin boʻlmagan shaxs.

Hakamlik sudyalari gonorarining miqdori da'voning bahosi, nizoning murakkabligi, hakamlik sudyalari hakamlik muhokamasi uchun sarflagan vaqt va gonorar miqdoriga ta'sir koʻrsatuvchi boshqa holatlar hisobga olingan holda belgilanadi.

Doimiy faoliyat koʻrsatuvchi hakamlik sudida hakamlik sudyalari gonorarining miqdori hakamlik sudi tarkibi tomonidan hakamlik sudyalarining doimiy faoliyat koʻrsatuvchi hakamlik sudining qoidalarida nazarda tutilgan hakamlik sudyalari gonorarlari shkalasiga muvofiq, bunday shkala boʻlmagan taqdirda esa, ushbu moddaning birinchi qismi talablari hisobga olingan holda belgilanadi.

Muvaqqat hakamlik sudida hakamlik sudyalari gonorarining miqdori hakamlik muhokamasi taraflari kelishuvi boʻyicha va ushbu moddaning birinchi qismi qoidalari hisobga olingan holda hakamlik sudi tomonidan belgilanadi. Hakamlik sudyasining gonorariga qonunchilikka muvofiq soliq solinadi [4].

Oʻzbekiston Respublikasining “Xalqaro tijorat arbitraji toʻgʻrisida”gi qonuniga binoan, arbitr – taraflar tomonidan nizoni arbitrajda hal qilish uchun kelishilgan tartibda tayinlangan jismoniy shaxs; arbitraj – doimiy arbitraj muassasasi yoki muayyan nizoni hal qilish uchun tashkil etiladigan arbitraj sudi tomonidan amalga oshirilishidan qat'i nazar, nizoni hal etish tartib-taomili; arbitraj muassasasi – xalqaro tijorat arbitrajini boshqaradigan tashkilot; arbitraj sudi – yakka tartibdagi arbitr yoki arbitrlar hay'ati.

Ushbu qonun Oʻzbekiston Respublikasi va boshqa davlat (davlatlar) oʻrtasida amalda boʻlgan kelishuvlarga rioya etgan holda xalqaro tijorat arbitrajiga nisbatan qoʻllaniladi.

Xalqaro tijorat arbitrajiga taraflarning kelishuviga binoan tijorat xususiyatiga ega boʻlgan ham shartnomaviy, ham shartnomadan tashqari barcha munosabatlardan yuzaga keladigan nizolar berilishi mumkin.

Ushbu qonunning qoidalari, bundan 13, 14, 30, 31, 32, 51 va 52-moddalar mustasno, faqat arbitraj joyi Oʻzbekiston Respublikasida joylashgan holdagina qoʻllaniladi.

Qonun muayyan nizolarni arbitrajga topshirish mumkin emasligi yoki bu nizolarni arbitrajga faqat ushbu Qonunning qoidalari hisoblanmaydigan qoidalarga muvofiq topshirish mumkinligi belgilangan har qanday boshqa Oʻzbekiston Respublikasi qonunining amal qilishiga ta'sir qilmaydi.

Taraflar oʻz xohishiga koʻra arbitrlar sonini belgilashi mumkin. Bunday kelishuv boʻlmaganda uch nafar arbitr tayinlanadi. Agar taraflar boshqacha shartlashmagan boʻlsa, hech bir shaxs oʻzining fuqaroligi sababli arbitr sifatida ishtirok etish huquqidan mahrum qilinishi mumkin emas.

Basharti taraflar ushbu moddaning toʻrtinchi va beshinchi qismlari qoidalariga rioya etsa, arbitrni yoki arbitrlarni tayinlash tartib-taomilini oʻz xohishiga koʻra kelishib olishi mumkin.

Bunday kelishuv mavjud boʻlmasa:

uch nafar arbitrli arbitrajda har bir taraf bittadan arbitrni tayinlaydi va shu tariqa tayinlangan ikki nafar arbitr uchinchi arbitrni tayinlaydi; agar bir taraf boshqa tarafning bu haqdagi iltimosi olingach oʻttiz kun ichida arbitrni tayinlamasa yoki ikki arbitr oʻzi tayinlangan paytdan e'tiboran oʻttiz kun ichida

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

uchinchi arbitrni tanlash to‘g‘risida kelisha olmasa, arbitr istalgan tarafning iltimosiga binoan sud tomonidan tayinlanadi;

yakka tartibdagi arbitrlik arbitrajida, agar taraflar arbitrni tanlash to‘g‘risida kelisha olmasa, arbitr taraflardan istalgan birining iltimosiga binoan sud tomonidan tayinlanadi.

Agar taraflar tomonidan kelishilgan tayinlash tartib-taomilida:

taraflardan biri bunday tartib-taomilga rioya etmasa; yoki

taraflar yoki ikki arbitr bunday tartib-taomilga muvofiq kelishuvga erisha olmasa; yoki

uchinchi shaxs, shu jumladan muassasa shunday tartib-taomilga muvofiq o‘z zimmasiga yuklatilgan biror-bir vazifani bajarmasa, agar tayinlash tartib-taomili to‘g‘risidagi kelishuvda tayinlashni ta'minlashning boshqacha usullari nazarda tutilmagan bo‘lsa, istalgan taraf suddan zarur choralar ko‘rilishini so‘rashi mumkin. Ushbu moddaning uchinchi yoki to‘rtinchi qismlariga muvofiq sud tomonidan chiqariladigan qaror ustidan shikoyat qilinmaydi.

Arbitraj sudlari o‘z faoliyatida hech kimga bo‘ysunmaydi va mustaqildir. Arbitraj sudlarining faoliyatiga biror-bir aralashuvga, xuddi shuningdek unga bevosita yoki bilvosita ta'sir ko‘rsatishga yo‘l qo‘yilmaydi hamda bu O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga muvofiq javobgarlikka sabab bo‘ladi. Arbitraj sudining faoliyatiga hech qanday sud aralashuviga, mazkur qonunda bunday aralashuv belgilangan hollardan tashqari, yo‘l qo‘yilmaydi.

Arbitrni tayinlashda sud taraflarning kelishuviga muvofiq arbitrga qo‘yiladigan har qanday talabni hamda mustaqil va xolis arbitrni tayinlashni ta'minlashi mumkin bo‘lgan fikrlarni lozim darajada inobatga oladi, yakka tartibdagi arbitr yoki uchinchi arbitr tayinlangan taqdirda esa fuqaroligi taraflarning fuqaroligidan boshqa fuqarolikka ega bo‘lgan arbitrni tayinlash maqbul ekanligini ham e'tiborga oladi [5].

“Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Prezident qaroriga muvofiq, davlat organlari va tashkilotlarida, shu jumladan ularning hududiy tuzilmalarida, Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan eng kam me’yor va mezonlarga asosan, majburiy tartibda yuridik xizmatlar tashkil etiladi. Bunda yuridik xizmatning mavjud shtat birliklarini qisqartirilishiga yo‘l qo‘yilmaydi; davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari xodimlariga adliya organlari xodimlariga belgilangan martaba darajalarini berish, ko‘p yillik xizmat uchun ustamalarni to‘lash tartibi tatbiq etiladi. Bunda yuridik xizmat xodimi faoliyat yuritayotgan tashkilotda qonunchilik hujjatlarida belgilangan miqdordan yuqori ustama belgilangan taqdirda, xuddi shu shakldagi ustama to‘lash yuqori miqdor bo‘yicha amalga oshiriladi hamda xarajatlar davlat organlari va tashkilotlarining mablag‘lari hisobidan qoplanadi; yuridik xizmat xodimi sifatidagi mehnat staji xodim boshqa davlat organlari, shu jumladan huquqni muhofaza qiluvchi va nazorat organlariga ishga o‘tganda martaba darajalari va ko‘p yillik xizmat ustamalarini to‘lash uchun mo‘ljallangan mehnat staji hisobiga olinadi; davlat organlari va tashkilotlari tomonidan yuridik xizmat xodimlariga qonunchilik hujjatlarida nazarda tutilmagan funksiyalar yuklatilishiga yo‘l qo‘yilmaydi; davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmatlarining mazkur mutaxassislik bo‘yicha uch yillik stajiga ega bo‘lgan xodimlari, litsenziya olish uchun advokat maqomiga ega bo‘lishga talabgor shaxs sifatida malaka imtihonida tegishli stajirovka

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

o‘tmasdan ishtirok etish huquqiga ega; davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari xodimlarining malakasini oshirish har uch yilda kamida bir marta amalga oshiriladi; davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari xodimlari tegishli ravishda Adliya vazirligida va uning hududiy organlarida har uch yilda bir marta attestatsiyadan o‘tadilar; davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari tizimli ravishda tegishli soha faoliyatidagi normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarining korrupsiyaga qarshi ekspertizasining amalga oshirilishini tashkil etadi; davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmat faoliyatiga shartnomaviy-huquqiy asosda advokatlarni jalb etish huquqiga ega.

Davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari mazkur organlar va tashkilotlar ishtirokida vujudga keladigan nizolarni sudgacha hal etish yuzasidan majburiy tartibda choralarni ko‘radilar; buyruqlar, farmoyishlar, shartnomalar va yuridik xususiyatga ega bo‘lgan boshqa hujjatlarning loyihalari huquqiy ekspertizani amalga oshirish uchun majburiy tartibda yuridik xizmatga taqdim etiladi; jismoniy va yuridik shaxslarning huquq va erkinliklarini amalga oshirishga ta’sir etadigan davlat organlari va tashkilotlarining qarorlari yuzasidan majburiy tartibda yuridik xizmatning xulosasi olinishi lozim; davlat organlari va tashkilotlarining qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakati yoki harakatsizligi yuzasidan berilgan shikoyatlar majburiy tartibda davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari tomonidan ham ko‘rib chiqiladi; davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmatlari xodimlarini lavozimga tayinlash va lavozimdan ozod etish masalalari majburiy tartibda adliya organlari bilan kelishiladi; adliya organlari yuridik xizmat faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilik talablarini buzgan davlat organlari va tashkilotlarining rahbarlari hamda yuridik xizmatlari xodimlariga nisbatan intizomiy ish yuritishni qo‘zg‘atish tashabbusi bilan chiqish huquqiga ega; davlat organlari va tashkilotlarida har yili yuridik xizmatlarning mazkur davlat organlari va tashkilotlari faoliyatida qonun ustuvorligi va qonuniylik ta’minlanishi ahvoli to‘g‘risidagi hisoboti eshitiladi; yuridik xizmat xodimlari har chorakda sudgacha va sud tartibida davlat organi va tashkiloti foydasiga hal qilingan nizolar yuzasidan undirilgan summaning 5 foizi, biroq bazaviy hisoblash miqdorining 50 barobaridan ko‘p bo‘lmagan miqdorda mukofotlanadi [6].

“Davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmati to‘g‘risida”gi Nizomga asosan, yuridik xizmat – davlat organi va tashkiloti faoliyatini huquqiy ta’minlash maqsadida qonunchilikda belgilangan me’yor va mezonlarga muvofiq majburiy tartibda tashkil etiladigan yoki joriy qilinadigan mustaqil tarkibiy tuzilma yoxud lavozim. Yuridik xizmat bevosita davlat organi va tashkilotining rahbariga bo‘ysunadi. Yuridik xizmat yuridik departament, yuridik boshqarma, yuridik bo‘lim, yuridik byuro shaklida tashkil qilinishi yoxud bitta shtatdan iborat bosh yuriskonsult, yetakchi yuriskonsult, katta yuriskonsult yoki yuriskonsultdan iborat bo‘lishi mumkin.

Yuridik xizmatning mavjud shtat birliklarini qisqartirishga va ularni davlat organi va tashkilotining boshqa tarkibiy tuzilmalariga qayta taqsimlashga yo‘l qo‘yilmaydi.

Yuridik xizmat xodimi yoxud yuriskonsult lavozimida oliy yuridik ma’lumotga ega bo‘lgan yoki Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi Yuridik kadrlarni xalqaro standartlar bo‘yicha professional o‘qitish markazida yuridik mutaxassislik bo‘yicha qayta tayyorlash kurslarini tamomlagan va

Guvohnoma № 636478 Litsenziya C-5669732 ISSN 3093-8546

belgilangan namunadagi diplomni olgan shaxs ishlashi mumkin.

Yuridik xizmat boshlig‘i lavozimiga oliy yuridik ma’lumotga ega bo‘lgan yoxud Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi Yuridik kadrlarni xalqaro standartlar bo‘yicha professional o‘qitish markazida yuridik mutaxassislik bo‘yicha qayta tayyorlash kurslarini tamomlagan va belgilangan namunadagi diplomni olgan, shuningdek, yuridik mutaxassislik bo‘yicha kamida ikki yillik ish stajiga ega bo‘lgan shaxs tayinlanadi.

Yuridik xizmat xodimi lavozimiga birinchi marta tayinlangan shaxslar belgilangan tartibda adliya organlarida stajirovkadan o‘tadilar.

Adliya organlarida stajirovkadan o‘tish tartibi Adliya vazirligi tomonidan belgilanadi.

Viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari, shuningdek respublika darajasidagi davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmati xodimlari lavozimga Adliya vazirligi bilan kelishilgan holda tayinlanadilar va ozod qilinadilar.

Tumanlar va shaharlar hokimliklari, shuningdek hududiy darajadagi davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmati xodimlari lavozimga Qoraqalpog‘iston Respublikasi Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalari bilan kelishilgan holda tayinlanadilar va ozod qilinadilar.

Davlat organi va tashkilotida yuriskonsult yordamchisi lavozimi joriy etilishi mumkin. Yuriskonsult yordamchisi lavozimida oliy yoki o‘rta maxsus yuridik ma’lumotga ega bo‘lgan yoxud Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi Yuridik kadrlarni xalqaro standartlar bo‘yicha professional o‘qitish markazida yuridik mutaxassislik bo‘yicha qayta tayyorlash kurslarini tamomlagan va belgilangan namunadagi diplomni olgan shaxs, shuningdek, oliy ta’lim muassasasining “Yurisprudensiya” mutaxassisligi bo‘yicha tahsil olayotgan bakalavriat bosqichining bitiruvchi kursi talabasi yoki magistranti ishlashi mumkin.

Davlat organi va tashkilotining yuridik xizmati xodimlariga martaba darajalari beriladi hamda ko‘p yillik xizmat uchun qo‘shimcha to‘lov va ustamalar qonunchilikda belgilangan tartibda to‘lanadi.

Davlat organi va tashkiloti yuridik xizmatining xodimi sifatidagi mehnat staji boshqa davlat organlari, shu jumladan huquqni muhofaza qiluvchi va nazorat qiluvchi organlariga o‘tganda martaba darajalari va ko‘p yillik xizmat uchun qo‘shimcha to‘lov va ustamalarni to‘lash uchun mo‘ljallangan mehnat staji hisobiga olinadi.

Davlat organi va tashkiloti yuridik xizmatlari xodimlari qonunchilikda belgilangan tartibda har uch yilda kamida bir marta malakasini oshiradi hamda har uch yilda bir marta attestatsiyadan o‘tadilar.

Davlat organlari va tashkilotlari yuridik xizmat xodimlariga martaba darajalari ijobiy attestatsiya, malakasi va ish stajiga muvofiq, egallab turgan lavozimini, oldingi ish yoki xizmat joyida berilgan maxsus unvonlarni, shuningdek qonunchilikni mustahkamlash, aholining huquqiy savodxonligi va huquqiy madaniyatini oshirish sohasidagi xizmatlarini hisobga olgan holda izchil tartibda beriladi [7].

“Sud boshqaruvchisi attestatini olish uchun talabgorlarni o‘qitish va sud boshqaruvchilari malakasini oshirish tartibi to‘g‘risida”gi Nizomga ko‘ra, sud boshqaruvchisi (muvaqqat boshqaruvchi, sanatsiya boshqaruvchisi, tashqi boshqaruvchi, tugatish boshqaruvchisi, moliyaviy boshqaruvchi) – to‘lovga

qobiliyatsizlik tartib-taomillarini o‘tkazish uchun sud tomonidan tayinlanadigan shaxslar; sud boshqaruvchisi (vaqtincha boshqaruvchi, sanatsiya boshqaruvchisi, tashqi boshqaruvchi, tugatish ishlari boshqaruvchisi) – bankrotlik taomillarini o‘tkazish uchun iqtisodiy sud tomonidan tayinlanadigan shaxs; talabgor – guvohnoma olish uchun o‘quv kursida o‘qiydigan shaxs; guvohnoma – tasdiqlangan maxsus o‘quv kursiga muvofiq sud boshqaruvchilarini tayyorlash bo‘yicha maxsus kurslarda o‘qiganlikni tasdiqlovchi va sud boshqaruvchisi attestatini olish uchun asos bo‘ladigan hujjat; maxsus dastur – talabgorlarni o‘qitish va sud boshqaruvchilari malakasini oshirish bo‘yicha o‘quv dasturi; sertifikat – sud boshqaruvchisi malaka oshirish kurslarida o‘qiganligini tasdiqlovchi hujjat. Talabgor sud boshqaruvchisi attestatini olish uchun kamida ikki yillik ish stajiga va oliy ma'lumotga ega bo‘lishi lozim.

Talabgor Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabiga ariza taqdim etadi.

Talabgordan mazkur bandda nazarda tutilmagan hujjatlar taqdim etilishini talab qilishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Oliy maktab boshqa mutaxassislarni, fuqarolik, iqtisodiy va boshqa qonunchilik sohasida maxsus bilimlarga ega bo‘lgan shaxslarni, texnik qo‘llab-quvvatlashni amalga oshirish, o‘qitish, moderatsiya uchun maydonchalar taqdim etish, shuningdek, spikerlar hamda boshqa turdosh xizmat ko‘rsatish maqsadida boshqa tashkilotlarni jalb qilgan holda, talabgorlarni o‘qitadi va sud boshqaruvchilari malakasini oshiradi.

Sud boshqaruvchisi har ikki yilda malakasini oshiradi va unga tegishli sertifikat beriladi [8].

O‘zbekiston Respublikasida yuridik faoliyatning turli yo‘nalishlari – advokatlik, patent vakilligi, mediatsiya, hakamlik (arbitraj) sudlari faoliyati, davlat organlarining yuridik xizmati hamda sud boshqaruvchilari instituti – yagona maqsadga, ya’ni fuqarolar va tashkilotlarning huquq hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Ushbu sohalarning barchasi mustaqil tarzda tartibga solinib, o‘ziga xos huquqiy maqom, malaka talablari va kasbiy cheklovlarga ega.

Advokatlik faoliyati – jamiyatda adolat va qonun ustuvorligini ta’minlashga qaratilgan mustaqil kasbiy faoliyat bo‘lib, advokatlar fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qiladi. Advokat boshqa haq to‘lanadigan faoliyat bilan shug‘ullana olmaydi, biroq ilmiy, pedagogik, patent vakili, mediator, hakamlik sudi sudyasi yoki sud boshqaruvchisi sifatida faoliyat yuritishi mumkin.

Umuman olganda, O‘zbekiston Respublikasida yuridik kasblar tizimi puxta huquqiy asosga ega bo‘lib, ularning har biri – advokat, patent vakili, mediator, hakamlik sudyasi, davlat yuridik xizmat xodimi yoki sud boshqaruvchisi – mamlakatda qonun ustuvorligi, adolat, inson huquqlari himoyasi va huquqiy madaniyatni yuksaltirishga xizmat qiladi.

Bu tizimlarning izchil rivojlanishi O‘zbekistonning demokratik, huquqiy davlat sifatidagi poydevorini mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyot va manbalar:

1.O‘zbekiston Respublikasining “Advokatura to‘g‘risida”gi qonuni. https://lex.uz/uz/docs/54503

2.O‘zbekiston Respublikasining Vazirlar Mahkamasining 01.07.2003-yildagi 298-sonli “Patent vakillari to‘g‘risidagi Nizomni tasdiqlash haqida”gi qaroriga

ilova qilingan “Patent vakillari to‘g‘risida”gi Nizom.

3.O‘zbekiston Respublikasining “Mediatsiya to‘g‘risida”gi qonuni. https://lex.uz/docs/-3805227

4.O‘zbekiston Respublikasining “Hakamlik sudlari to‘g‘risida”gi qonuni. https://lex.uz/uz/docs/-1072079

5.O‘zbekiston Respublikasining “Xalqaro tijorat arbitraji to‘g‘risida”gi qonuni.

6.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yuridik xizmat faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.

7.“Davlat organlari va tashkilotlarining yuridik xizmati to‘g‘risida”gi Nizom.

8.“Sud boshqaruvchisi attestatini olish uchun talabgorlarni oʻqitish va sud boshqaruvchilari malakasini oshirish tartibi toʻgʻrisida”gi Nizom.